

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені АДМІРАЛА МАКАРОВА

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Миколаїв
2025

Редакційна колегія збірника:

Берестнєв В. Б., заслужений тренер (Миколаїв);
Бобіна О. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Гогоренко О. В., канд. філол. наук (Миколаїв);
Деркач В. М., заслужений тренер, канд. наук
з фіз. виховання та спорту, доц. (Миколаїв);
Карсканова С. В., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Коваль С. С., канд. фіз.-мат. наук, доц. (Миколаїв);
Матвієнко Л. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Матійко О. В., заслужений діяч мистецтв (Миколаїв);
Міняйлова А. В., канд. пед. наук, доц. (Миколаїв);
Наливайко В. С., канд. техн. наук, проф. (Миколаїв);
Трибулькевич К. Г., д-р пед. наук, доц. (Київ);
Філатова О. С., д-р філол. наук, проф. (Миколаїв);
Філіппова Н. М., канд. філол. наук, проф. (Миколаїв);
Чугуєва І. Є., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Шаповалова І. В., канд. філос. наук, доц. (Миколаїв)

Відповідальний за випуск: **Бобіна О. В.**

*Друкується за рішенням Вченої ради
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
(протокол № 4 від 26.11.2025 р.)*

Гуманітарний вісник НУК: збірник наукових праць. — Випуск 18. —
Г 94 Миколаїв : Іліон, 2025. — 156 с.

У віснику опубліковані статті, що узагальнюють досвід роботи та результати досліджень у сфері вищої освіти та інших галузях знань. Основні рубрики вісника відповідають напрямам гуманітарної підготовки та соціально-гуманітарної освіти, яка здійснюється Навчально-науковим гуманітарним інститутом Національного університету кораблебудування. Вісник розрахований на викладачів, наукових працівників, фахівців, молодих науковців у сфері вищої освіти.

УДК 001(062.552)

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

Mochalova O. V., Practical psychologist ZDO № 52, Mykolaiv (Ukraine, Mykolaiv), kalaida91@gmail.com

PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF COGNITIVE PROCESSES OF PRESCHOOL CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

The theses emphasize the importance of the development of cognitive processes – perception and visual-active thinking in children with intellectual disabilities.

Some examples of the development of perceptual actions, visual-figurative thinking are highlighted and described, the stages of mastering standards of perception, their features, such as instability, lack of transfer of mastering a method of action from one situation to another in children with intellectual disabilities are highlighted.

Key words: early age, cognitive processes, intellectual disability, preschool age, development, thinking, visual-active, perceptual actions, perception, research activity.

УДК 159.923:355.1

Олексюк О. М.

доцент кафедри української мови та літератури та методики навчання, Філологічний факультет Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), olesyaoleksyuk1@gmail.com

Корнієнко В. А.

студент спеціальності 053 Психологія, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), kornienkova@meta.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ ПТСР У ВІЙСЬКОВИХ І ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ

У статті розглядається проблема впливу військової служби на емоційний стан та психологічне здоров'я особистості. Зокрема детально розкрито особливості проявів ПТСР у військових і шляхи запобігання. Виявлено, що військова служба може викликати психологічний стрес та травми, впливаючи на загальний стан психіки та емоційну стабільність особистості.

Ключові слова: ПТСР, військова служба, тригер, травма, флешбек.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР; англ. PTSD; в'єтнамський синдром, афганський синдром) – специфічний комплекс психічних розладів, які є проявом дезадаптивного, відтермінованого або пролонгованого реагування на стресові події, які мають травматичний, загрозливий чи катастрофічний характер.

Якщо більш розлого поглянути на проблему, то фактично ще у 1888 році Н. Орпенгейм застосовував поняття «травматичний невроз», що стало основою для сучасного розуміння ПТСР. Практичні дослідження проблеми ПТСР здійснив Е. Крапелін під час Першої світової війни, а також американські психіатри, у пошуках шляхів порятунку для тих, хто повернувся з в'єтнамських гарячих точок [3].

Результатом експериментального досвіду стала пропозиція М. Хоровіц виокремити окремий і самостійний синдром – ПТСР з чітко визначеними діагностичними критеріями, що спершу були актуальними для американської класифікації (DSM), а згодом і для європейської Міжнародної класифікації хвороб (МКХ) [2].

Причиною для виникнення посттравматичного стресового розладу можуть бути різні події. За даними дослідження Інституту Сідрана, найбільш вірогідними подіями для розвитку ПТСР є:

1. Сексуальне насильство – 49 %.
2. Сильний фізичний напад – 32 %.
3. Серйозні аварії – 16,8 %.
4. Жертви стрілянини та поранення ножом – 15,4 %.

5. Несподівана смерть коханої людини – 14,3 %.
6. Батьки дітей із захворюваннями, що загрожують життю – 10,4 %.
7. Свідки насильства – 7,3 %.
8. Жертви стихійного лиха – 3,8 % [1].

Окрема група людей, які страждають на посттравматичний стресовий розлад, – військові. Дослідження бойового стресу яскраво продемонстрували, що бойові ПТСР поліваріантні і часто бувають більш тривалими за часом, ніж ПТСР у мирні часи, як-от – наслідки втрати, аварії чи одужання після тяжкої хвороби.

На розвиток посттравматичного стресового розладу у військових в зоні бойових дій впливає:

1. Застосування військовими зброї зі смертельними наслідками навіть для ворога.
2. Якщо військовий був свідком загибелі побратимів або мирного населення.

Розглянемо детальніше особливості проявів ПТСР у військових. До найбільш поширених слід уналежнити: спалахи злості, навіть люті, неконтрольований гнів, проблеми з емоційною близькістю, блокування почуттів, жорсткі психологічні захисти, які проявляються як стратегія уникання, нав'язливі спогади та флешбеки, нічні кошмари, негативні переконання.

Флешбеки (англ. *Flashbacks*) – це напливи реалістичних, яскравих, афективно забарвлених спогадів та уявлень, що відображають події, пов'язані з психотравмуючою ситуацією.

Військові з ПТСР зриваються на близьких, уникають відвертих розмов, виглядають холодними та відстороненими, втікаючи від усього того, що нагадує про пережиту трагедію. Комунікація з ними складна, позаяк особи з ПТСР обезцінюють як власні почуття, так і почуття і турботу близьких людей, «заморожуються» і закриваються, при цьому відчуваючи токсичний сором, совість і вину.

Вони наполягають на власній правоті і своїй картині світу, для них існує лише своя правда, яка важливіша навіть за відповідальність. Людині з ПТСР світ здається ворожим і підступним, а оточуючий простір – небезпечний. Тому можемо говорити про паранояльну акцентуацію.

Коли минає стан афекту, реакція на тригер, або панічна атака, людина здатна визнавати вину, відчувати сором за свої слова і вчинки, вибачатися. Емпатія відновлюється, з'являється адекватне розуміння, приходить усвідомлення того, що відбувалося «там і тоді», а що відбувається «тут і тепер». У першу чергу, ПТСР – це травматичний «розлад страху», коли людина відчуває оніміння почуттів, дисоціацію, гіперзбудливість, настороженість, проблеми з концентрацією уваги.

Потрібно звернути увагу на джерело, яке викликає захисний механізм, спостерігати за тим, що слугує тригером, коли вмикаються захисні патерни. При ПТСР симптом з'являється після травмуючої події, яку пережила людина. В залежності від тригерної точки і тієї ситуації, яка викликала розлад, можуть виникати супутні феномени: синдром вижившого (вина вцілілого), стокгольмський синдром,

вікарна травма тощо. Тригером може стати звук, запах, інтонація мовлення людини, кошмарне сновидіння.

За останні роки сформувалася низка заходів, спрямованих на допомогу постраждалим, з метою запобігання розвитку посттравматичного стресового розладу. Вони включають такі базові підходи як:

1. Інтервенції психологічного дебрифінгу – уважне слухання опису суб'єктивних переживань військовослужбовців під час травматичних подій, включно з описом критичного стресу і кризового керування стресом.
2. Психологічна невідкладна допомога.
3. Травмофокусована когнітивно-поведінкова терапія.
4. Покращення навичок керування стресом.
5. Десенсибілізація та репроцесуалізація рухом очей (EMDR).
6. Психоосвіта.
7. Фізичні вправи, рухливий спосіб життя, йога, керована уява.

Метою цих заходів є допомога військовим у подоланні стресових чинників та навчання потерпілих людей у формуванні оптимальних і адекватних реакцій на травмуючі події.

Список використаних джерел

1. Статистика ПТСР. 2022. URL: <https://uk.covidografia.pt/news/adhd-statistics-2021>.
2. Horowitz M. J., Weiss O. S. Mannar C. Diagnosis of posttraumatic stress disorder. J. Nerv. Ment. Dis. 1980. Vol. 175, № 5. P. 267–268.
3. Kraepelin E. Introduction to psychiatric practice. 1923. 458 p.

Oleksyuk O. M., Associate Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature and Teaching Method, Faculty of Philology of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), olesyaoleksyuk1@gmail.com

Korniienko V. A., Student of the Specialty 053 Psychology, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), kornienkova@meta.ua

FEATURES OF PTSD MANIFESTATIONS IN MILITARY PERSONNEL AND WAYS TO PREVENT IT

The article discusses the impact of military service on the emotional state and psychological health of individuals. In particular, it details the manifestations of PTSD in military personnel and ways to prevent it. It has been found that military service can cause psychological stress and trauma, affecting the overall mental state and emotional stability of individuals.

Keywords: PTSD, military service, trigger, trauma, flashback.

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	4
<i>Бережник О. В., Коренева Ю. П.</i> Емоційна грамотність як чинник збереження психологічного здоров'я студентської молоді в умовах соціальної нестабільності.....	6
<i>Білокамінська Л. А., Чугуєва І. Є.</i> Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінок.....	8
<i>Демкова Н. Ю., Рогальська-Яблонська І. П.</i> Особливості адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності	10
<i>Дігтяренко В. Ю., Литвиненко І. С.</i> Захисні механізми психіки в умовах стресових ситуацій.....	12
<i>Заїка Г. О., Олексюк О. М.</i> Соціально-психологічна робота з жінками, які стали жертвами домашнього насильства.....	14
<i>Карсканова С. В., Прийма О. М.</i> Особливості сепарації підлітків з особливими освітніми потребами.....	16
<i>Карсканова С. В., Ніязов Р. В.</i> Вибір стратегій поведінки особистості при внутрішньоособистому конфлікті.....	18
<i>Кравчук О. Ю.</i> Інклюзивне освітнє середовище в закладах вищої освіти: концепції, виклики та траєкторії розвитку	21
<i>Кравчук О. Ю.</i> Штучний інтелект як інструмент підтримки практики психологів у роботі з інклюзивними учнями.....	23
<i>Кравчук О. Ю., Новікова Г.</i> Інклюзивні підходи до психосоціальної підтримки підлітків: адаптація до різних потреб та контекстів	25
<i>Кравчук О. Ю., Райковська В. М.</i> Профорієнтація дітей з особливими потребами: міжгалузевий підхід, індивідуальна підтримка та інклюзивні траєкторії розвитку.....	27
<i>Кравчук О. Ю., Ускова О. М.</i> Моніторинг розвитку соціальних навичок за допомогою ШІ: приватність, етика та інтерпретація результатів	29
<i>Кравчук О. Ю., Христиановська Л. А.</i> Роль сім'ї та партнерського оточення в процесі психологічної реабілітації жінок	31
<i>Курчатова А. В.</i> Теоретико-методологічні підходи розкриття механізмів реалізації супервізії в інклюзивній освіті.....	33
<i>Ларченко І. В., Богданова О. В.</i> Інноваційні тенденції та впровадження технологій штучного інтелекту у вищій освіті.....	35

Ларченко І. В., Іщенко О. А.	Модераційний ефект емоційного інтелекту у збереженні автономної мотивації студентів в умовах стресогенності.....	38
Ларченко І. В., Іщенко Я. П.	Взаємозалежність когнітивних та емоційних процесів у стані довготривалого стресу в осіб, що мешкають у прифронтових зонах.....	40
Литвиненко І. С.	Послуга раннього втручання – перша сходинка інклюзії.....	43
Литвиненко І. С., Гончарова О. О.	Емоційне вигорання працівників гуманітарної сфери та представників допомагаючих професій в контексті ургентного реагування	44
Литвиненко І. С., Джигота Е. В.	Деякі аспекти психологічної допомоги військовим після повернення з зони бойових дій засобами арттерапії.....	47
Литвиненко І. С., Малюжеко М. В.	Формування пізнавальної мотивації у дітей молодшого шкільного віку	49
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Вплив соціальних мереж на формування ціннісно-сислової сфери особистості.....	51
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Соціальні мережі як середовище конструювання ідентичності та ціннісних пріоритетів.....	53
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Особливості ментального здоров'я жінки у перинатальний період	55
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Психологічні особливості адаптації до вагітності та подолання ознак посттравматичного стресового розладу, отриманого внаслідок пережитих психотравмуючих ситуацій.....	57
Михальченко Н. В.	Складові готовності майбутніх вчителів початкових класів до розвитку рефлексії учнів в умовах інклюзивного навчання	60
Михальченко Н. В., Криницька О. О.	Психологічна підтримка осіб, які пережили травматичні події: комплексний аналіз методів, ефективності та факторів впливу	63
Михальченко Н. В., Михальченко І. В.	Симптоми професійного вигорання педагогів та фахівців	65
Мірзоян К. О.	Взаємозв'язок самооцінки та рівня самоактуалізації у творчих особистостей.....	68
Мочалова О. В.	Особливості розвитку пізнавальних процесів дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку.....	69
Олексюк О. М., Корнієнко В. А.	Особливості проявів ПТСР у військових і шляхи запобігання.....	71
Прасол Д. В.	Характер і причини визначення інвалідності серед осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіти за умови інклюзивного навчання.....	73
Сінченко В. М., Коренева Ю. П.	Майндфулнес-практики як засіб збереження психоемоційної стійкості у волонтерській діяльності в умовах воєнного часу	75
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Вплив професійного іміджу на ефективність консультативної діяльності психолога	77
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Імідж психолога як чинник успішної професійної реалізації	79

Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти.....	81
Тур О. В.	Управління інклюзією у закладах вищої освіти: стратегії формування інклюзивної культури та їх вплив на результативність закладу освіти.....	82
Чугуєва І. Є., Мачечук Н. В.	Психологічні чинники соціальної реінтеграції учасників бойових дій	84
Яблонський А. І., Савицький О. В.	Теоретичні підходи до вивчення бойового стресу у військовослужбовців.....	86

МИКОЛАЇВЩИНА І ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Бєляков Д.	Імператорський Новоросійський університет – метеорологічна перлина Північного Причорномор'я.....	89
Галєєва М.	Психологічна допомога сім'ям загиблих воїнів.....	91
Гей С. П.	Грецькі топоніми Північного Причорномор'я: історико-лінгвістичний аспект	92
Гранченко М. В., Хрящевська Л. М.	Відкриття перших закладів освіти в Одесі (1794–1830-ті рр.)	95
Коваль Г. П., Ляшенко І. О.	Висвітлення моментів життя караїмів Одеси на сторінках газети «Одесские Новости» в кінці XIX – на початку XX ст.	96
Костирко Т. М.	Штучний інтелект як інструмент збереження культурної спадщини університетів.....	97
Нефьодов Д.	Освітнє та громадське значення історичного краєзнавства в сучасних вітчизняних закладах освіти	99
Рижева Н., Довбня В.	Пам'яткоохоронна діяльність на території Миколаївської області (2000–2019 рр.).....	101
Рижева Н., Михайлов М.	Культурні взаємовпливи у декоративному оздобленні піхов мечів Київської Русі	102
Семешин Е.	До біографії Валерії Містюк: Уродженка Миколаєва в історії радянської психології.....	104
Сергієва Ю. С., Матвієнко Л. В.	Експерименти на Засільському цукровому заводі: історичний екскурс.....	105
Тернович Б. П.	Голокост на Миколаївщині.....	106
Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти: теоретичний аналіз	107
Філенко А., Нефьодов Д.	Західна історіографія господарської реформи у СРСР 1965 р.	108
Фьольдварі Шандор.	Український газ під Чорним морем і перспективи турецьких інвестицій	111
Шевченко А.	Становлення землеробства у Буджаку на початку XIX ст.	112
Шевчук В.	Український націонал-комунізм 1918–1921 рр.: історіографічний та джерелознавчий аналіз	114

ДИЗАЙН

Данильченко Н. В., Гавловська Д. А.	Сучасні концепції в проектуванні дизайну плавучих будинків	116
Матійко Н. О., Бєлосвіт Я. О.	Управління дизайном в епоху цифрових технологій: синергія комп'ютерної графіки та креативних процесів.....	118
Матійко О. В., Обухова В. О.	Сучасні текстильні матеріали в інтер'єрних макетах: імітація оббивки і декоративних елементів.....	119
Портнов Д., Атанова Є.	Значення академічного рисунка у формуванні конструктивного мислення майбутніх дизайнерів.....	121

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ**Вакуліна Л. М., Лагерний Д. І.**

Фізичне виховання як компонента патріотичного формування молоді 123

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ**Бобіна О. В.** Як працює Гуманітарний інститут на четвертий рік Великої війни 126**Валуєва Ю. А., Чурсіна А. О., Шаповалова І. В.**

Розвиток освіти південної України у XIX–XX ст. 130

Васильєва В. В., Лукашик В. І., Шаповалова І. В.

Війна і психічне здоров'я українців в умовах воєнного стану 132

Волкотрубенко Є. О., Шаповалова І. В.Еволюція портової інфраструктури Миколаївщини
як чинник економічного зростання південного регіону 135**Запесочний Н. О., Шаповалова І. В.**Розвиток суднобудівної промисловості Миколаївщини:
історичний вимір та сучасні перспективи 136**Залізко А. С., Шаповалова І. В.**Формування багатонаціонального культурного середовища
Північного Причорномор'я (кінець XVIII ст. – XIX ст.) 138**Корольова Т. М., Кравчук О. Ю.**Психологічні чинники медіаграмотності як елемент соціальної
компетентності індивіда 140**Михальченко Н. В., Молчанова О. М.**Готовність майбутніх вчителів початкових класів
до організації навчальної діяльності молодших школярів 141**Моїсеєнков А. В., Шаповалова І. В.** Особливості соціально-економічного життя

Північного Причорномор'я у період 1917–1921 рр. 144

Надточій І. В.Взаємодія медицини та освіти у реалізації програм раннього
втручання у розвиток дитини 146

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ 154

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ 155

Наукове видання

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Редколегія не завжди поділяє погляд авторів статей.
За достовірність викладених фактів відповідальність несе автор.

Формат 60×84¹/8. Ум. друк. арк. 18,1. Тираж 100 пр. Зам. № 3012-1.

Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В.
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.
Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.